

EGY TOLLVONÁS

1941. június 26-án bombázták Kassát.

Befejezetlen múlt. Befejezett jövő.

Háború és béke. Élet és irodalom.

Márai Sándor magyar író nem sokkal korábban járt otthon, Kassán, szülővárosában. És nemsokára elkészült új regénye kéziratával. A *Sirály* egy zaklatott szerelem története.

1942. április 11-én megkezdődik a 2. magyar hadsereg „kiszállítása” a Donhoz. A budapesti nyomdában szedik Márai Sándor regényének kéziratát. Rossz papíron hasáblevonat: az író munkához lát, fekete tollal javítani kezdi a szedéshibákat.

Új bekezdés: *Most itt van, egészen közel, a háború. Ott hever az asztalon, írott szavak alakjában. Mintha belépett volna egy fantom a szobába. Tegnap még messze volt, egy országgal arrébb. De ma hajnalban bombák hullottak egy városra, melyet ismert; egyszer, télen, töltött ott néhány napot. Nagy templom áll a város közepén, tiszta, egyszerű gótika árasztja a régi kövekből keresetlen nyugalmit és fölényes jelbeszédét. Tegnap még olyan messze volt a háború, mint a másik ember sorsa. A szomszéd szobában ül egy ember és rákja van: s ő tud e rákról, s nem érez semmit. Részvétet, igen. A szomszéd országban dúlt még tegnap a háború, s ő reggel elolvasta a lapokat és bólogtatt. A csapatok valahol előrementek. Párizs elesett.*

Korrektúra: író számára az utolsó lehetőség, még alakíthatja, formálhatja műve szövegét. Újraírhat, beleírhat, törölhet.

A kézirat: befejezetlen múlt.

A könyv: befejezett jövő.

Tegnap, 1941-ben még a szomszéd országban volt a háború, Márai Sándor gondosan fogalmazott mondatokat rótt egymás mellé, írta *Sirály* című regényének következő fejezetét.

Tegnap. Amikor még a szomszéd országban volt a háború.

Márai Sándor valamikor 1942-ben javíttatja a korrektúra hasábokat, jelzi a nyomdásznak a betűhibákat, néhány szó helyét fölcseréli a mondatban, jelzőkkel finomítja, határozókkal keményíti mondatai jelentését – végső formáját most kapja meg a regény.

Ma, amikor *itt van, egészen közel, a háború.*

Márai Sándor negyvenkét éves ebben az évben. Furcsán bámul rá a papírról a „tegnap” írt szöveg: *Ötven éves lesz, mikor újra láthatja a tengert, vagy Kínát, vagy azt a teaszobát Oxfordban. Közben megtörténik és elmúlik a háború.* Ennek a mondatnak megkegyelmez.

Új bekezdés: *Most itt van, egészen közel, a háború.* Megkegyelmez ennek is. Aztán a következő öt mondatot – *Ott hever az asztalon, írott szavak alakjában...* – Márai Sándor egy határozott mozdulattal kihúzza, törli. Nem akarja látni, nem akarja elképzelni bombazáporban pusztuló szülővárosát, Kassát.

Egy tollvonás: Kassa bombázása, a felfoghatatlan, az iszonyatában elfogadhatatlan háborús pillanat örökre eltűnt – a regényből.

Béke és irodalom. Háború és élet.

Befejezetlen múlt? Befejezett jövő?

tiltakozás a szívében. Semmiféle érzécs. Ha nem ölik meg, ha nem követ el durva hibát, ha sportol és tárgyilagos, jó könyveket olvas, ha nem dobja oda magát egyfajta eszelős félclemnek és szenvedélynek, a múltó ifjúság fölött érzett dagályos és mohó kétségbeesésnek, van még tíz elég jó éve. Nem túljó, de elég jó. Figyelmessnek és udvariasnak maradni, önmagunkkal szemben is. Ötven éves lesz, mikor újra láthatja a tengert, vagy Kínát, vagy azt a teaszobát Oxfordban. Közben megtörténik és elmúlik a háború.

Most itt van, egészen közel, a háború. ~~On hever az asztalon, írott szavak alakjában.~~ Mintha belépett volna egy fantom a szobába. Tegnap még messze volt, egy országgal arrébb. De ma hajnalban bombák hullottak egy városra, melyet ismer; egyszer, telen, töltött ott néhány napot. Nagy templom áll a város közepén, tiszta, egyszerű gótika árasztja a régi kövekből keresztelen nyugalmát és ~~stílusos jelbeszédét.~~ Tegnap még olyan messze volt a háború, mint a másik ember sorsa. A szomszéd szobában ül egy ember és rákja van: s ő tud e rákról, s nem érez semmit. Részvétet, igen. A szomszéd országban dúlt még tegnap a háború, s ő reggel elolvasta a lapokat és bólogatott. A csapatok valahol előre mentek. Párizs elesett. Utoljára éjjel látta Párizst, négy év előtt, a taxi ablakán át, amint a pályaudvarra hajtott. A Louvre udvarán hajtottak át, a Tuileriák kertjének virágágyai előtt gurult a kocs: nyár volt, a sugárúton, a diadalív körül fények csillogtak. Akkor még fiatal volt, zavarosan és reménykedően fiatal.

De mit akarok én még ettől az élettől? — kérdi most.

Csöngtet. A kisasszony belép és átveszi kezéből a kézírást.

— Délutánra kérem — mondja hűvösen.

S parancsoló hangon:

— Szigorúan bizalmas. Kértem, adja át nekem, nekem, személyesen.

Mikor egyedül marad, behúnyja szemét, visszaül az íróasztal elé, két tenyerével elfedi arcát. Sokáig ül így. Most elkezdődött, gondolja. Mi kezdődött el? ... Ami tegnap még hír volt és révület, itt van ma a szobában, az ablak előtt; a folyóra is tartozik, s a házakra, lenn a mélyben. Most legépebb a kisasszony a szöveget, s ő délután átadja a miniszternek. S nincs emberi erő többé, mely ~~meg~~ tudná másítani azt, ami egyszer elkezdődött, mert nem lehetett másként cselekedni, mert okok, érvek, vélemények, tények kényszerítették az embereket hogy alkadják. Sabáta ül for